

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ «СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА»

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА «ЛОГОПЕДІЯ»

ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ

<i>Білошицька І. М.</i>	Партнерська взаємодія вчителя-логопеда з батьками учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі: порівняльний аналіз міжнародного та українського досвіду
<i>Бородата Ж.</i>	Підтримка соціально-емоційного розвитку та прийнятної поведінки учнів з порушеннями мовлення в інклюзивному освітньому середовищі: порівняльний аналіз міжнародного та українського досвіду
<i>Гарасимчук А. І.</i>	Технології формування виразності мовлення у дітей з мовленнєвим дизонтогенезом
<i>Гомон Я. О.</i>	Підтримка навчальної діяльності учнів з порушеннями мовлення на основі ефективного викладання: порівняльний аналіз міжнародного та українського досвіду
<i>Гоч А. М.</i>	Формування міжпівкульної взаємодії у дітей з тяжкими порушеннями мовлення засобами кінезіологічних вправ
<i>Довга К. Р.</i>	Підвищення мотивації до навчання молодших школярів з порушеннями мовлення шляхом використання методу мікронавчання в умовах інклюзивного освітнього середовища
<i>Іванова О. С.</i>	Активізація комунікативної діяльності молодших школярів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання
<i>Кордиш Ю. М.</i>	Особливості співпраці вчителя-логопеда з учасниками команди супроводу учня з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі: порівняльний аналіз міжнародного та українського досвіду
<i>Матвєєва Р. В.</i>	Формування просторово-часових уявлень у дітей молодшого шкільного віку із порушеннями мовлення засобами логоритмічних вправ
<i>Михайлюк М. О.</i>	Дослідження профілю «ідеального» логопеда очима батьків у контексті удосконалення підготовки вчителів-логопедів
<i>Новікова А. І.</i>	Особливості застосування нейрологопедичних вправ у логокорекційній роботі з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення
<i>Свириденко В. Р.</i>	Специфіка проведення дистанційних логопедичних занять із дітьми з порушеннями мовлення: порівняльний аналіз міжнародного та українського досвіду
<i>Скрипій А. О.</i>	Розвиток діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення в процесі ігрової діяльності
<i>Талімонова Н. С.</i>	Особливості розвитку писемного мовлення в умовах дистанційного навчання у дітей з тяжкими порушеннями мовлення

Білошицька Ірина Миколаївна

Науковий керівник:

Скрипник Тетяна Вікторівна,
доктор психологічних наук, старший
науковий співробітник

**ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА З БАТЬКАМИ УЧНІВ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ
СЕРЕДОВИЩІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО
ТА УКРАЇНСЬКОГО ДОСВІДУ**

Актуальність дослідження. На сьогодні розбудова освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в Україні наражається на низку складнощів та перешкод, спричинених відсутністю сталих традицій спільного навчання дітей з ООП разом з їхніми однолітками з типовим розвитком, недостатнім рівнем компетентності педагогів, зокрема, щодо сучасних підходів до організації інклюзивного освітнього середовища. Одним з підходів, який уможливує створення сприятливого для розвитку дітей з ООП середовища є налагодження дієвого партнерства між педагогами і батьками таких дітей.

Як відомо, інклюзивний процес передбачає створення сприятливого середовища для розвитку всіх учасників цього процесу, у тому числі, тих осіб, які є вразливими і потребують додаткової підтримки. Цей процес може бути складним, оскільки він вимагає уваги до особливостей та унікальних потреб різних людей. Ключовим фактором успіху інклюзивного процесу є узгоджена та послідовна діяльність команди супроводу. Крім того, команда супроводу повинна мати чіткий план дій та відповідні ресурси, щоб реалізувати інклюзивне навчання ефективно та послідовно. Адже тільки така взаємодія дозволяє забезпечити оптимальні умови для розвитку дитини, враховуючи її індивідуальні потреби.

Одним з учасників команди супроводу є вчитель-логопед. Традиційно його роль зводилася до роботи у так званому “кабінетному режимі”, а взаємодія з батьками часто обмежувалася наданими їм в усній чи письмовій формі рекомендаціями. Натомість сучасні вимоги до організації інклюзивного освітнього середовища вимагають реальної співпраці між фахівцями і батьками, що створює умови для соціальної адаптації дітей з ООП, максимального розкриття потенціалу та збільшенню їхньої участі в освітній діяльності. Головна мета партнерської взаємодії вчителя-логопеда з батьками – це позитивно впливати на навчання та розвиток дітей з особливими освітніми потребами.

Налагоджене партнерство між вчителем-логопедом та батьками, на нашу думку, дає змогу забезпечити більш ефективно навчання та підтримку учнів з ООП. Батьки можуть поділитися інформацією про особливості розвитку своєї дитини, допомогти вчителю краще зрозуміти потреби своєї дитини, її сильні та слабкі сторони, що дасть змогу розробляти актуальні й ефективні програми розвитку. Водночас, вчителі-логопеди можуть правильно зорієнтувати батьків щодо першочергових напрямів комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини, відпрацювати з ними ті чи інші прийоми, ігри та вправи, які батьки будуть задіювати у взаємодії з дитиною, й разом з ними продумати, у яких умовах і яким чином батьки зможуть реалізовувати набуті уміння, беручи участь у спільному з логопедом продуманому й адресному впливі на формування комунікативно-мовленнєвої діяльності дитини. Важливо зазначити, що співпраця між вчителем-логопедом та батьками може допомогти у вирішенні проблем, що виникають під час навчання учнів з особливими потребами, і сприяти розвитку їхньої самооцінки та відчуттю успіху.

Науковці розглядали такі аспекти партнерської взаємодії: особливості співпраці фахівців в інклюзивному навчанні, як: особливості педагогіки партнерства в інклюзивному просторі (С. Бужинська, О. Гаяш та ін.); взаємодія батьків та вчителів під час формування в учнів з особливими освітніми потребами готовності до життя в соціумі (А. Гуменюк);

психологічні аспекти педагогіки партнерства Нової української школи (С. Яланська). Різні аспекти питань співпраці між вчителями і батьками дітей з особливими освітніми потребами досліджували О. Мартинчук, Т. Скрипник та Г. Супрун.

Питання співпраці батьків та вчителів вивчали іноземні науковці щодо: співпраці у спеціальній освіті й взаємодії педагогічних працівників з батьками учнів з ООП (L. Cook, M. Friend, H. R. Griffin); співпраці та командної роботи учасників команди супроводу для учнів з ООП (P. Dettmer, N. J. Dyck, A. P. Knackendoffel, L. P. Thurston); співпраці вчителів і батьків в інклюзивному класі (D. Adams, A. Harris, M. S. Jones) та ін.

Аналіз публікацій іноземних дослідників дає змогу з'ясувати розмаїття підходів, стратегій і засобів, які застосовуються в інклюзивному освітньому середовищі для налагодження плідного партнерства між педагогами і батьками дітей з ООП. При цьому недостатньо розробленим лишається питання продуктивної взаємодії та партнерства між вчителем-логопедом та батьками в сучасному інклюзивному освітньому середовищі.

Зважаючи на актуальність проблеми, в Україні існує потреба у розробленні рекомендацій щодо організації та забезпечення партнерської взаємодії вчителя-логопеда з батьками учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі.

Дослідження виконується у межах реалізації наукової теми кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка «Професійний профіль спеціального педагога у контексті забезпечення якості інклюзивної освіти» (2021-2026 р.р.).

Мета дослідження: виявити тенденції забезпечення партнерської взаємодії вчителя-логопеда з батьками учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі США й окреслити шляхи впровадження набутого зарубіжного досвіду у вітчизняну освітню практику.

Відповідно до мети визначено **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз зарубіжних професійних стандартів та профілів фахівців зі спеціальної освіти.
2. Здійснити аналіз змістово-методичного забезпечення партнерської взаємодії вчителя-логопеда з батьками учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі і з'ясувати її особливості та компоненти.
3. Визначити схожі та відмінні тенденції ефективної партнерської взаємодії вчителя-логопеда з батьками учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі в Україні та за кордоном.
4. Дослідити український досвід партнерської взаємодії вчителя-логопеда з батьками учнів з особливими освітніми потребами на основі аналізу результатів анкетування вчителів-логопедів інклюзивних закладів освіти.
5. На основі порівняльного аналізу досвіду США та України розробити методичні рекомендації щодо організації та забезпечення партнерської взаємодії вчителя-логопеда з батьками учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі у вітчизняних закладах освіти.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: узагальнення теоретичних даних, аналіз психологічних, соціально-педагогічних джерел; системно-структурний аналіз літературних джерел та нормативних документів, компаративний аналіз вітчизняних та зарубіжних праць з метою визначення схожих та відмінних тенденцій ефективної партнерської взаємодії вчителя-логопеда з батьками учнів з особливими освітніми потребами в Україні та за кордоном; синтез – дослідження з метою накопичення науково-теоретичного підґрунтя для визначення сутності партнерської взаємодії вчителя-логопеда з батьками учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі; емпіричні: опитування; узагальнення та інтерпретація результатів анкетування за допомогою кількісно-якісної обробки та контент-аналізу.

Ключові слова: партнерська взаємодія, вчитель-логопед, батьки дітей з особливими освітніми потребами, інклюзивне освітнє середовище, професійний стандарт, професійний профіль.

Бородата Жоана

Науковий керівник:

Мартинчук Олена Валеріївна,
доктор педагогічних наук, доцент

**ПІДТРИМКА СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА ПРИЙНЯТНОЇ
ПОВЕДІНКИ УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ
ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО
ТА УКРАЇНСЬКОГО ДОСВІДУ**

Актуальність дослідження. Українська освіта наразі перебуває у стані активного реформування. Насамперед, змінюються вимоги до якості навчання, відтак, і до компетентностей педагогічних працівників. Якщо брати до уваги дослідження Організації економічного співробітництва та розвитку щодо залучення та впливу вчителів на навчання, то у розвинутих країнах саме професійні вміння педагогів відіграють значну роль у отриманні високих показників якості освіти (ОЕСР, Міжнародний погляд на викладання та навчання, 2013). Зважаючи на це, зусилля багатьох науковців та освітян спрямовані на визначення вимог до фахових компетентностей учителів як загальної, так і спеціальної освіти. Загальновідомою міжнародною практикою є розроблення професійних стандартів, що визначають спеціалізовані знання, уміння та навички, якими мають володіти спеціальні педагоги для безпечної та ефективної практики.

Однією з необхідних компетентностей, визначеною у професійних стандартах вчителя спеціальної освіти у провідних країнах світу, зокрема у США, є підтримка соціально-емоційного розвитку та прийнятної поведінки учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі. Поняття соціально-емоційного розвитку дітей та прийнятної поведінки розглядається у наукових роботах багатьох вітчизняних науковців, зокрема: В. Кравченко, В. Тарасун, М. Дубовик, М. Павленко, Н. Дятленко, О. Ферт, О. Цимбаленко, Т. Скрипник. Однак у цих працях не акцентовано увагу на підтримку та способи впливу на ці сфери у дітей з порушеннями мовлення. В аспекті досліджуваної проблеми важливим є проведене у 2021 році Всеукраїнське дослідження за підтримки ГО «Інститут лідерства, інновацій та розвитку», де було висвітлено тему запровадження у школах соціально-емоційного навчання (СЕН). Більшість респондентів (понад 90%) вважають, що запровадження такого навчання є доцільним та актуальним у наш час (вплив російської агресії на дітей України ще більше підсилює актуальність вищезазначеної проблеми). Відтак, є потреба у реалізації соціально-емоційного навчання не лише для дітей з типовим розвитком, а і для дітей з особливими освітніми потребами. Результати аналітичного огляду «Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання в рамках реформи «Нова українська школа» (2021) свідчать, що на даному етапі немає необхідної кількості інформації щодо підтримки цих навичок у дітей з порушеннями мовлення. Проте, аналіз міжнародного досвіду, зокрема стандартів професійної підготовки вчителів спеціальної освіти в США, свідчить про наявність певної системи впливу на соціально-емоційний розвиток та прийнятну поведінку дітей вчителем у процесі навчання.

Варто зазначити, що поняття прийнятної поведінки дітей не має чіткого визначення у вітчизняній науково-методичній літературі і розглядається лише у матеріалах ЮНІСЕФ в Україні з погляду батьків, зокрема, всі публікації (буклети, посібники, рекомендації, статті) спрямовані на застосування рекомендацій лише в умовах батьки – дитина. Тоді як за кордоном є досвід використання способів впливу на прийнятну поведінку у середовищі закладу освіти. Наприклад, у США, штаті Огайо у 2021 році було створено Керівництво для вчителів щодо критеріїв визначення прийнятної поведінки, правил поводження з дітьми, які мають порушення, та підібрано універсальні методи впливу на поведінку під час навчального процесу.

Зважаючи на актуальність проблеми, в Україні існує потреба у розробленні рекомендацій щодо підтримки соціально-емоційного розвитку та прийнятної поведінки учнів з особливими освітніми потребами, зокрема з порушеннями мовлення, в інклюзивному освітньому середовищі.

Дослідження виконується у межах реалізації наукової теми кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка «Професійний профіль спеціального педагога у контексті забезпечення якості інклюзивної освіти» (2021-2026 р.р.)

Мета дослідження: виявити тенденції забезпечення підтримки соціально-емоційного розвитку та прийнятної поведінки у дітей з порушеннями мовлення в інклюзивному просторі на основі порівняння міжнародного та українського досвіду й окреслити шляхи впровадження набутого зарубіжного досвіду у вітчизняну освітню практику.

Відповідно до мети визначено такі **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз зарубіжних професійних стандартів та профілів фахівців зі спеціальної освіти.
2. Здійснити аналіз змістово-методичного забезпечення підтримки соціально-емоційного розвитку та прийнятної поведінки учнів з порушеннями мовлення і з'ясувати її особливості та компоненти.
3. Визначити схожі та відмінні тенденції ефективної підтримки соціально-емоційного розвитку та прийнятної поведінки учнів з порушеннями мовлення в Україні та за кордоном.
4. Дослідити український досвід підтримки соціально-емоційного розвитку та прийнятної поведінки учнів з порушеннями мовлення на основі аналізу результатів анкетування вчителів-логопедів закладів загальної середньої освіти.
5. На основі порівняльного аналізу досвіду США та України розробити методичні рекомендації щодо організації та забезпечення підтримки соціально-емоційного розвитку та прийнятної поведінки учнів з порушеннями мовлення у вітчизняних закладах освіти.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: теоретичний аналіз зарубіжних професійних стандартів та профілів фахівців зі спеціальної освіти, психолого-педагогічної літератури щодо підтримки прийнятної поведінки та соціально-емоційного розвитку в Україні та за кордоном; компаративний аналіз вітчизняних та зарубіжних праць з метою визначення схожих та відмінних тенденцій ефективної підтримки соціально-емоційного розвитку та прийнятної поведінки учнів з порушеннями мовлення в Україні та за кордоном; опитування вчителів-логопедів закладів загальної середньої освіти задля дослідження українського досвіду підтримки соціально-емоційного розвитку та прийнятної поведінки учнів з порушеннями мовлення в інклюзивному освітньому середовищі; узагальнення та інтерпретація результатів анкетування за допомогою кількісно-якісної обробки та контент-аналізу; узагальнення результатів компаративного аналізу та анкетування з метою розроблення методичних рекомендацій для організації та забезпечення підтримки соціально-емоційного розвитку та прийнятної поведінки дітей з порушеннями мовлення в інклюзивному освітньому просторі; узагальнення та інтерпретація результатів анкетування за допомогою кількісно-якісної обробки та контент-аналізу

Ключові слова: компаративний аналіз, професійний стандарт, професійний профіль, соціально-емоційний розвиток, прийнятна поведінка, інклюзивне освітнє середовище, учні з порушеннями мовлення, соціально-емоційне навчання, спеціальний педагог/вчитель спеціальної освіти.

Гарасимчук Аліна Ігорівна

Науковий керівник:

Бабич Наталія Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ВИРАЗНОСТІ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ МОВЛЕННЄВИМ ДИЗОНТОГЕНЕЗОМ

Актуальність дослідження. Виразне мовлення є важливим чинником успішного соціального та академічного розвитку дитини. Адже здатність передати свої думки, почуття та ідеї чітко, ефективно й цікаво є дуже актуальною та важливою навичкою для комфортного життя в сучасному світі.

Виразність мовлення може бути досягнута шляхом збагачення мовлення різноманітними засобами, щоб зробити його більш привабливим для слухачів. Проблема виразності мовлення досліджувалася лінгвістами, логопедами, психологами та іншими науковцями. Зокрема, формування культури виразного мовлення у дітей в своїх працях висвітлювали С. Русова, В. Сухомлинський; у межах психології виразність мовлення вивчається як засіб вираження емоцій (К. Ізард, М. Варій, Т. Дуткевич, З. Огороднійчук, О. Таран та ін.); використання вербальних засобів виразності в мовленні описували Н. Бойко, К. Климова, А. Капська, Ю. Пінчук, Г. Олійник та ін.; невербальні засоби виразності в лінгвістиці вивчалися такими вченими, як Ф. Бацевич, І. Клименко, І. Ковалинська, Я. Радевич-Винницький, С. Шевчук та ін.

Дослідженнями формування виразного мовлення в дітей із мовленнєвим дизонтогенезом займалися Н. Бабич, Е. Данілавічюте, В. Ільяна, С. Конопляста, К. Луцько, Ю. Рібцун, В. Тищенко та ін. У своїх роботах вони наголошували на існуванні зв'язку між виразністю та загальним рівнем володіння мовленнєвими навичками дітьми із різними порушеннями мовлення. Опанування виразністю мовлення на різних етапах розвитку дитини відбувається по різному: у молодшому дошкільному віці – за наслідуванням, у старшому дошкільному віці – це цілеспрямоване навчання використанню засобами інтонаційної виразності.

Формування виразності мовлення в дітей із мовленнєвим дизонтогенезом є важливим завданням для покращення якісного рівня їхнього життя та успішного соціального та академічного розвитку, саме це є важливим аспектом розвитку дитини, що впливає на її соціальну інтеграцію та навчання.

Виразність мовлення – це правильна артикуляція, дотримання інтонації, темпу та ритму мовлення, використання жестикуляції та міміки. Дитина з мовленнєвим дизонтогенезом може мати проблеми з кожним із цих аспектів, що ускладнює її спілкування з оточуючими. Вивчення та формування виразності мовлення в дітей із мовленнєвим дизонтогенезом допомагає покращити їхнє сприйняття та використання мовлення, знижує ризик соціальної ізоляції та погіршення емоційного стану дитини. Крім того, правильно сформоване виразне мовлення є важливим фактором для успішної адаптації дитини до шкільного середовища та отримання нею якісної освіти.

Важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини та дотримуватися принципу індивідуального підходу до логопедичної роботи з формування виразності мовлення. Також важливо забезпечити дитині позитивне та підтримуюче середовище, де вона може навчатися та розвиватися в комфортних умовах. Окрім підтримки від батьків та фахівців, важливо використовувати різноманітні методики та інноваційні технології для формування виразності мовлення дітей із різним дизонтогенезом. Наприклад, використання

мультимедійних засобів, комп'ютерних програм або інтерактивних ігор може допомогти дітям розвивати свої мовленнєві навички та вдосконалювати виразність.

Отже, актуальним виступає питання осучаснення підходів до формування виразності мовлення в дітей із різним мовленнєвим дизонтогенезом, а саме використання інтерактивних технологій на різних етапах логопедичного супроводу.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити елементи технології формування виразності мовлення в дітей молодшого шкільного віку із порушеннями мовлення.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз літературних джерел щодо формування виразності мовлення в дітей молодшого шкільного віку із мовленнєвим дизонтогенезом.
2. Розробити діагностичний інструментарій для визначення стану сформованості просодичної складової мовлення в дітей молодшого шкільного віку із порушеннями мовлення.
3. Розробити елементи технології формування виразності мовлення в дітей молодшого шкільного віку із порушеннями мовлення.
4. Перевірити ефективність використання елементів технології формування виразності мовлення в дітей молодшого шкільного віку із порушеннями мовлення.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: теоретичні – міжгалузевий аналіз наукових джерел, присвячених темі дослідження, з метою визначення науково-теоретичного підґрунтя формування виразності мовлення у дітей із різним мовленнєвим дизонтогенезом; емпіричні – розроблення діагностичного інструментарію для проведення констатувального експерименту; розроблення елементів технології формування виразності мовлення для проведення формувального експерименту; статистичні – кількісна обробка даних та визначення статистичної значущості даних, отриманих під час експерименту.

Ключові слова: виразність мовлення, мовленнєвий дизонтогенез, технології формування виразності мовлення, молодший шкільний вік, просодика, темп, ритм, пауза, логічний наголос.

Гомон Яна Олександрівна

Науковий керівник:

Мартинчук Олена Валеріївна,
доктор педагогічних наук, доцент

ПІДТРИМКА НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ НА ОСНОВІ ЕФЕКТИВНОГО ВИКЛАДАННЯ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ДОСВІДУ

Актуальність дослідження. Реалізація Концепції Нової української школи (НУШ) спрямована на зміну підходів до: навчання та викладання, змісту освіти для учнів, академічної свободи вчителів та їх реалізації як професіоналів, партнерства між батьками та школою (Міністерство освіти і науки України, 2016). У Концепції НУШ простежується важливість забезпечення підтримки навчальної діяльності учнів з особливими освітніми потребами, оскільки це створює ще більші можливості для залучення всіх дітей до загальноосвітнього простору та розкриття їхнього потенціалу, однак для цього потрібні педагоги зі сформованими компетентностями у сфері інклюзивного навчання.

В Україні започатковано практику розроблення професійних стандартів – затверджених в установленому порядку вимог до компетентностей працівників, що слугують основою для формування професійних кваліфікацій (Міністерство економіки України). Проте ці стандарти відсутні для фахівців зі спеціальної освіти: вчителів спеціальної освіти, вчителів-логопедів тощо. Не в усіх, але в деяких країнах Північної Америки та Європи, які забезпечують якісні послуги дітям з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі,

наявні професійні стандарти спеціальних педагогів. Тому вивчення міжнародного досвіду є надзвичайно важливим в аспекті пошуку шляхів реагування на сучасні виклики, що постали в освіті протягом останніх років: низький рівень навчання учнів корисним умінням; зниження якості освіти; невідповідність потребам економіки, недостатній рівень підготовки педагогів до роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби, в інклюзивному освітньому просторі (Л. Гриневич, О. Мартинчук, Л. Петько, Т. Скрипник, Н. Софій та ін.).

Дослідження останніх років свідчать, що педагоги закладів загальної середньої освіти не достатнім чином розуміються на тому, як ефективно підтримати своїх учнів під час освітнього процесу та дозволити їм реалізувати свій потенціал за умови наявності різних освітніх труднощів. Тоді як вчитель спеціальної освіти може сприяти подоланню цих труднощів та підвищенню якості навчання дітей з особливими освітніми потребами, а вчителю надати шляхи та інструменти своєчасної підтримки учня в разі виникнення подібних ситуацій (R. Achmadtullah, C. Dukes, P. Lamar-Dukes, S. Mackenzie, Y. Nuraeni, M. Nurtanto, R. Rasmitadila, A. Samsudin, A. Tambunan). Зважаючи на наявні свроінтеграційні процеси в Україні та потребу у пошуку шляхів ефективного забезпечення інклюзивного навчання, важливим постає питання вивчення передового зарубіжного досвіду у цій сфері, що дасть змогу поліпшити власну освітню практику.

У цьому аспекті важливим є вивчення досвіду підготовки спеціального педагога у тих країнах, які мають успішну практику інклюзивного навчання, зокрема у США, та відповідності цієї підготовки національним професійним стандартам (Н. Никоненко, К. Allard, A. Carroll, O. Crispel, C. Forlin, A. Jobling, R. Kasperski, M. Nordmark, M. Takala та ін.), а також дослідження, присвячені вивченню ролі спеціального педагога в освітньому процесі (О. Мартинчук, Т. Скрипник, Г. Супрун, Z. Al-Shammari, K. Duke, G. Ghare, C. Mihajlovic, J. Mintz, R. Pirttima, J. Sommers, M. Takala, M. Törmänen, J. York-Barr та ін.).

Отже, наразі актуальним вбачається вивчення міжнародного досвіду щодо забезпечення підтримки навчальної діяльності учнів з особливими освітніми потребами, зокрема з порушеннями мовлення, на основі ефективного викладання в інклюзивному освітньому середовищі та окреслення шляхів підтримки учнів з порушеннями мовлення задля підвищення ефективності освітнього процесу в українських закладах загальної середньої освіти.

Дослідження виконується у межах реалізації наукової теми кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка «Професійний профіль спеціального педагога у контексті забезпечення якості інклюзивної освіти» (2021-2026 р.р.).

Мета дослідження: виявити тенденції забезпечення підтримки навчальної діяльності учнів з порушеннями мовлення на основі ефективного викладання у загальноосвітніх школах США й окреслити шляхи впровадження набутого прогресивного зарубіжного досвіду у вітчизняну освітню практику.

Відповідно до мети визначено **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз зарубіжних професійних стандартів та профілів фахівців зі спеціальної освіти.
2. Здійснити аналіз змістово-методичного забезпечення підтримки навчальної діяльності учнів з порушеннями мовлення на основі ефективного викладання і з'ясувати її особливості та компоненти.
3. Визначити схожі та відмінні тенденції ефективної підтримки навчальної діяльності учнів з порушеннями мовлення в Україні та за кордоном.
4. Дослідити український досвід підтримки навчальної діяльності учнів з порушеннями мовлення на основі аналізу результатів анкетування вчителів-логопедів закладів загальної середньої освіти.
5. На основі порівняльного аналізу досвіду США та України розробити методичні рекомендації щодо організації та забезпечення підтримки навчальної діяльності учнів з порушеннями мовлення на основі ефективного викладання у вітчизняних закладах освіти.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: пошук та аналіз зарубіжних професійних стандартів та профілів фахівців зі спеціальної освіти; вивчення та аналіз наукової літератури щодо проблеми дослідження з метою визначення теоретичних засад підтримки навчальної діяльності учнів з порушеннями мовлення на основі ефективного викладання; компаративний аналіз вітчизняних та зарубіжних праць, присвячених вивченню особливостей підтримки навчальної діяльності учнів з особливими освітніми потребами спеціальними педагогами у закладах загальної середньої освіти з метою визначення схожих та відмінних тенденцій ефективної підтримки навчальної діяльності учнів з порушеннями мовлення в Україні та за кордоном; анкетування вчителів-логопедів закладів загальної середньої освіти задля дослідження українського досвіду підтримки навчальної діяльності учнів з порушеннями мовлення в інклюзивному освітньому середовищі; узагальнення та інтерпретація результатів анкетування за допомогою кількісно-якісної обробки та контент-аналізу; узагальнення результатів компаративного аналізу та анкетування з метою розроблення методичних рекомендацій для організації та забезпечення підтримки учнів з порушеннями мовлення на основі ефективного викладання у вітчизняному інклюзивному освітньому просторі.

Ключові слова: компаративний аналіз, професійний стандарт, підтримка навчальної діяльності, ефективне викладання, учні з порушеннями мовлення, спеціальний педагог/вчитель спеціальної освіти.

Гоч Анастасія Миколаївна

Науковий керівник:

Данілавічюте Еляна Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

ФОРМУВАННЯ МІЖПІВКУЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ КІНЕЗІОЛОГІЧНИХ ВПРАВ

Актуальність дослідження. Результати сучасних вітчизняних наукових досліджень у галузі логопедії свідчать про те, що у дітей із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ) спостерігається своєрідність розвитку вищих психічних функцій різної модальності (акустичної, мовнорухової, оптичної), що своєю чергою справляє негативний вплив на становлення функції мовлення (Л. Андрусишина, О. Аркадьева, Л. Бартенєва, Г. Грибань, Е. Данілавічюте, В. Ільяна, Л. Коваль, З. Мартинюк, Т. Мельніченко, Ю. Рібцун, Є. Соботович, В. Тищенко, Л. Трофименко та ін.) і призводить до труднощів засвоєння знань здобувачами освіти молодшої ланки з означеними особливостями розвитку. Порушення природного алгоритму інтегративної діяльності півкуль головного мозку розглядається як одна з причин недостатності функціонування вищих психічних функцій – нейрофізіологічного підґрунтя розвитку мовлення (Т. Дегтяренко, Н. Лопатинська, Н. Павлова, Dimitrios S. Kasselimis, A. Nidos; S. Steinmann, Ch. Mulert та ін.). Водночас міжпівкульну взаємодію нині прийнято вважати особливим механізмом об'єднання лівої і правої півкуль головного мозку в єдину систему, яка є основою не лише функціонування вищих психічних функцій людини, а й повноцінного інтелектуального розвитку в цілому (Б. Соньєр).

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що питанню поетапності становлення мовлення, а також кореляції цього процесу з особливостями перебігу взаємодії правої та лівої півкуль приділяється достатньо багато уваги. Нині поняття функціональної асиметрії мозку розглядається через усвідомлення різного внеску його великих півкуль до загальної справи забезпечення нервово-психічної діяльності, яку можна розглядати як матрицю взаємодії між внутрішніми компонентами власного «я» та як основу для обміну

інформацією з навколишнім середовищем, що позначається на визначенні домінантної поведінки у функціонуванні організму особи (Р. Процюк, М. Шеремет). Мовленнєва поведінка є невід'ємною складовою означеного патерну, що підтверджується фактом еволюційного зв'язку міжпівкульної взаємодії з розвитком мовленнєвої функції через ліву півкулю, на що вказують анатомічні, морфофункціональні, біохімічні, нейрофізіологічні й психофізіологічні дослідження асиметрії великих півкуль мозку людини. Означені відомості доводять присутність особливого білатерального принципу побудови та реалізації найважливіших функцій мозку, серед яких мовленню належить одна з ключових ролей. Реалізація мовленнєвої функції відбувається за підтримки не лише лівої, але й правої півкулі, що керує певними операціями мовленнєвої просодики, образно-символічними еквівалентами вербальних знаків, які надають мовленню індивідуальності (Н. Пахомова). Відтак, у випадку наявності тяжких порушень мовлення особлива увага приділяється виявленню особливостей міжпівкульної взаємодії і пошуку шляхів її регуляції (Т. Дегтяренко, Н. Лопатинська та ін.).

У контексті нейропсихологічного підходу, а також реабілітаційно-комплексної роботи з дітьми з особливими потребами одним з дієвих методів формування міжпівкульної взаємодії виступає кінезіологічний напрям роботи, сутність якого полягає у створенні умов для потужної аферентації з «периферії» до «центру» за допомогою організованих рухів з метою інтенсифікації нервового імпульсу, що здатний стимулювати діяльність головного мозку, активізуючи його нейропластичність і уможливаючи компенсацію (А. Ванчова, В. Галущенко, Е. Данілавичюте, І. Недозим, Т. Скрипник, А. Смолянінов). Нині доведено ефективність застосування такого впливу, що дає підстави вважати означений досвід корисним і спонукає до його ширшого застосування у практиці логопедичної роботи, зокрема здійснення пілотної наукової розвідки в контексті надання допомоги здобувачам середньої освіти молодшої ланки, аргументуючи актуальність дослідження на тему «Формування міжпівкульної взаємодії у дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення засобами кінезіологічних вправ».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність методики формування міжпівкульної взаємодії у дітей молодшого шкільного віку із тяжкими порушеннями мовлення засобами кінезіологічних вправ.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми формування міжпівкульної взаємодії у дітей молодшого шкільного віку із тяжкими порушеннями мовлення.
2. Емпірично визначити стан сформованості міжпівкульної взаємодії у дітей молодшого шкільного віку із тяжкими порушеннями мовлення.
3. Теоретично обґрунтувати та розробити методику міжпівкульної взаємодії у дітей молодшого шкільного віку із тяжкими порушеннями мовлення засобами кінезіологічних вправ.
4. Експериментально перевірити ефективність методики формування міжпівкульної взаємодії у дітей молодшого шкільного віку із тяжкими порушеннями мовлення засобами кінезіологічних вправ.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: теоретичні – аналіз психолінгвістичних, нейропсихологічних, нейрологопедичних, психолого-педагогічних джерел з метою визначення науково-теоретичного підґрунтя виявлення особливостей міжпівкульної взаємодії в учнів молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення; емпіричні – діагностика з метою встановлення стану сформованості міжпівкульної взаємодії у дітей молодшого шкільного віку із тяжкими порушеннями мовлення та перевірки ефективності методики формування міжпівкульної взаємодії засобами кінезіологічних вправ; статистично-математичні – кількісна та якісна обробка даних та визначення ступеня значущості отриманих під час експерименту результатів.

Ключові слова: тяжкі порушення мовлення, молодший шкільний вік, кінезіологічні вправи, міжпівкульна взаємодія.

Довга Крістіна Русланівна

Науковий керівник:

Мартинчук Олена Валеріївна,
доктор педагогічних наук, доцент

ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ МІКРОНАВЧАННЯ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Актуальність дослідження. Сучасний динамічний світ потребує від особистості постійних внутрішніх змін, готовності до саморозвитку та оволодіння новими знаннями та навичками, що неможливе без усвідомлення потреби у навчанні та наявності мотивації. Відомо, що визначальним компонентом організації навчальної діяльності і однією з головних умов реалізації освітнього процесу є мотивація, що формується у процесі цілеспрямованого впливу через систему педагогічних методів і прийомів.

У психолого-педагогічній літературі наявна низка досліджень, присвячених вивченню мотивації до навчання у осіб з особливими освітніми потребами (ООП), зокрема, досліджено мотиви навчальної діяльності таких учнів як чинники, що зумовлюють прояв навчальної активності (О. Бальбуза, В. Шепелева); проблеми особистісного підходу у навчанні дітей з порушеннями психофізичного розвитку (В. Засенко, В. Кобильченко, І. Омельченко та ін.); інноваційні підходи до навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку (Н. Бабич, А. Колупаєва, З. Ленів, К. Луцько та ін.); методи підвищення мотивації навчання дітей з особливими освітніми потребами (Л. Муренець), проблему мотивації до подолання мовленнєвих порушень у дітей старшого дошкільного віку (М. Міщенко, О. Таран). Автори констатують, що у школярів з ООП рівень мотивації до навчальної діяльності розвивається достатньо повільно та має певні труднощі. У ставленні до процесу навчання у дітей зазначеної категорії наявне нестійке мінливе відношення, яке змінюється залежно від різних ситуацій під час освітнього процесу, загальної атмосфери на уроці, рівня допомоги зі сторони педагога.

Відомо, що складові мотивації є достатньо гнучкими та доступними до впливу і змін у процесі покращення умов для підвищення рівня внутрішніх намірів, заохочування молодших школярів різноманітними додатковими сучасними методами. Дослідження вищезазначених науковців свідчать про покращення засвоєння інформації дітьми з ООП, якщо матеріал викладено структуровано за допомогою стислого конспекту, творчих завдань, карт і малюнків до першоджерел чи цікавих статей, що дає змогу переключати увагу між різними завданнями, вчитися цікавіше та менше втомлюватися. Саме ці аспекти містяться у структурі методу мікронавчання, а реалізація та застосування цих видів завдань (що є основою зазначеного методу) на практиці в інклюзивному освітньому середовищі, на нашу думку, вплине на підвищення рівня мотивації до навчання дітей з ООП.

Відтак, незважаючи на наявність численних досліджень щодо підвищення мотивації до навчання осіб з ООП (зокрема молодших школярів з порушеннями мовлення: Н. Пахомова, І. Мартиненко, М. Шеремет та ін.), існує необхідність у залученні сучасних методів навчання в освітній процес. Одним із таких нетрадиційних засобів є мікронавчання, який набув своєї максимальної популярності у сфері електронного навчання під час карантинних обмежень COVID-19.

Концепт терміну мікронавчання розроблений англійським вченим Т. Нуг, передбачає навчання невеликому обсягу матеріалу за короткий проміжок часу та розуміється як ефективна форма неформального навчання, що може задовольнити індивідуальні потреби тих, хто вивчає нову для себе інформацію. Його суть полягає у викладенні матеріалу доступним для дітей способом (алгоритмічно, схематизовано, за допомогою нетривалих відео з основним викладенням змісту інформації тощо) за короткий проміжок часу, задля збереження їхніх

фізичних сил та мотивації для відпрацювання основного змісту отриманої інформації у форматі практичних завдань.

Відповідно, все вище зазначене й зумовило вибір теми дослідження у такому трактуванні «Підвищення мотивації до навчання молодших школярів з порушенням мовлення шляхом використання методу мікронавчання в умовах інклюзивного освітнього середовища».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити систему роботи з підвищення мотивації до навчання молодших школярів з порушеннями мовлення в інклюзивному освітньому середовищі за допомогою методу мікронавчання.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Здійснити аналіз науково-методичної літератури з проблеми формування мотивації молодших школярів до навчання.
2. Підібрати відповідний діагностичний інструментарій та провести діагностику стану сформованості мотивації молодших школярів з порушеннями мовлення до навчання в інклюзивному освітньому середовищі.
3. Розробити і впровадити систему роботи з підвищення мотивації до навчання у молодших школярів за допомогою методу мікронавчання та встановити її ефективність.
4. Розробити методичні рекомендації щодо застосування методу мікронавчання в інклюзивному освітньому середовищі задля покращення мотивації навчання у дітей молодшого шкільного віку.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: теоретичний аналіз літературних джерел з метою визначення теоретичних підходів до тлумачення змісту і структури понять «мотиваційний компонент навчання» та «мікронавчання»; зіставлення, узагальнення та систематизація результатів наукових досліджень з метою розроблення критеріїв, показників та завдань для визначення рівнів сформованості мотивації до навчання молодших школярів з порушенням мовлення; проведення констатувального етапу дослідження для визначення стану сформованості рівня мотивації до навчання у дітей молодшого шкільного віку в умовах інклюзивного освітнього простору; розроблення системи роботи з підвищення мотивації до навчання у молодших школярів за допомогою методу мікронавчання та перевірка її ефективності з використанням методів математичної статистики для кількісної обробки даних, отриманих під час експериментального дослідження.

Ключові слова: мотивація; мотиваційний компонент навчання; метод мікронавчання; інклюзивне освітнє середовище; порушення мовлення.

Іванова Олеся Сергіївна

Науковий керівник:

Лопатинська Наталія Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук

АКТИВІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Актуальність дослідження. Теорія і практика формування комунікативної діяльності є однією з центральних проблем спеціальної педагогіки та логодідактики. Знаходячись у складній діалектичній взаємодії з психічною діяльністю дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами, мовлення є головною умовою розвитку, насамперед, комунікативного. Мовлення виконує когнітивну, регулюючу і комунікативну функції, є «каналом розвитку інтелекту» дитини, створює умови для корекції її пізнавальної діяльності і забезпечує засобами для благополучної соціальної взаємодії з оточуючими людьми.

Результатом розбалансування в системі комунікації є комунікативний збій (недостатньо адекватна комунікація, повне нерозуміння комунікантів), що в свою чергу призводить до комунікативної невдачі (не досягнення ініціатором спілкування комунікативної мети, намірів, взаєморозуміння, взаємодії). А непорозуміння між комунікантами, комунікативні невдачі концептуалізуються як комунікативні девіації (відхилення). Незалежно від термінів становлення мовлення і рівня його розвитку, певна група дітей із особливими освітніми потребами не використовують мовлення як засіб комунікації, хоча й реалізує його лише з метою задоволення комунікативних потреб. Патогенетичним механізмом виникнення комунікативних девіацій є деформація практично всіх складових комунікативного акту: психологічних і когнітивних параметрів того хто говорить, контексту та ситуації спілкування, каналів комунікації, засобів мовного коду. Вивчення причин, механізмів і типів комунікативних девіацій у дітей із особливими освітніми потребами дає можливість здійснювати відбір найбільш адекватних засобів і методів їх подолання.

Проблема розвитку комунікативної функції мовлення досліджувалася не лише світовими авторитетами, але і сучасними дослідниками в різних аспектах: медичному (Я. Бікшаєва, Я. Багрій, І. Марцинківський, А. Чуприков та ін.); психологічному (В. Кобильченко, І. Мартиненко, О. Мякушко, К. Островська, Т. Піроженко, О. Романчук, Т. Скрипник, В. Тарасун, М. Шеремет, Д. Шульженко та ін.); психолінгвістичному (Є. Соботович та ін.); лінгвістичному (Л. Мацько, М. Плющ, В. Русанівський та ін.); педагогічному (Г. Білавич, М. Копчук-Кашецька, К. Луцько, Т. Сак та ін.) та логопедичному (Н. Бабич, Н. Базима, С. Конопляста, Т. Куценко, Н. Лопатинська, А. Пехарева, І. Самойлова, К. Тичина ін.).

Питання особливостей вираження негативних невербальних компонентів комунікації дітьми із особливими освітніми потребами вивчали вітчизняні вчені С. Віротченко, О. Дудка, Л. Коваль-Бардаш, Н. Компанець, С. Конопляста, І. Мартиненко, І. Марченко, Т. Сак, Т. Скрипник, Г. Супрун, О. Таран, В. Тищенко, М. Шеремет та ін. Науковцями зафіксовано прояви негативних невербальних емоційних труднощів комунікативної діяльності, зокрема: мовчання, погляд, агресія, нестриманість тощо. В умовах інклюзивного навчання це є перешкодою для спілкування з однокласниками, вчителями, фахівцями команди супроводу тощо, що в свою чергу ускладнює засвоєння навчального матеріалу та самосприйняття такими молодшими школярами. Тому важливим і практично значущим є створення для немовленнєвих молодших школярів умов опанування технологією альтернативної та допоміжної комунікації.

Доцільність використання альтернативних засобів комунікації як ефективного засобу активізації комунікативної діяльності дітей з особливими освітніми потребами, у яких констатуються комунікативні девіації, доведена вітчизняними науковцями (Н. Бабич, О. Боряк, Ю. Косенко, О. Козинець, В. Кривоногова, Т. Куценко, Г. Усатенко, М. Чайка та ін.) Альтернативні комунікативні методики – це такі методики, які надають можливість дітям з комунікативно-мовленнєвими порушеннями користуватися альтернативними мовленню способами комунікації (реальні об'єкти, фото, картинки, символи, жести) та спрощує розуміння дітьми навколишнього середовища через його чітку організацію.

Незважаючи на підвищену увагу вчених до проблеми діагностики та корекції комунікативної діяльності, динаміку наукових досліджень в цій області та регіональну актуальність проблеми, її практична значущість очевидна, що і зумовило вибір теми дослідження: «Активізація комунікативної діяльності молодших школярів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання».

Мета дослідження: розробити, науково обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність роботи з активізації комунікативної діяльності молодших школярів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання засобами комунікативної системи обміну картками (PECS).

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Здійснити аналіз науково-методичної літератури з теоретичних основ порушень комунікативного розвитку у дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами, проблеми діагностики та корекції комунікативних девіацій.
2. Визначити стан сформованості комунікативних навичок у дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми в умовах інклюзивного навчання.
3. Встановити типологію комунікативних девіацій у дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами.
4. Впровадити модель роботи з активізації комунікативної діяльності дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання засобами комунікативної системи обміну картками (PECS) та встановити її ефективність.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: теоретичні методи (вивчення, аналіз, синтез, порівняння, систематизація та теоретичне узагальнення наукових матеріалів зі спеціальної літератури з проблеми дослідження) з метою визначення стану і перспектив дослідження, що стали основою для вивчення окресленого питання та формулювання висновків наукової розвідки; методи порівняння, систематизації, узагальнення для виокремлення продуктивних для сьогодення педагогічних та логодидактичних ідей науковців щодо активізації комунікативної діяльності дітей із особливими освітніми потребами та обґрунтування авторської моделі роботи з активізації комунікативної діяльності дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми в умовах інклюзивного навчання засобами комунікативної системи обміну картками (PECS); емпіричні методи (бесіда, спостереження, констатувальний і формувальний експерименти) для організації дослідження, упровадження авторської моделі стосовно використання системи обміну картками (PECS) як засобу активізації комунікативної діяльності дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання; математико-статистичні методи з метою кількісно-якісної обробки даних та визначення статистичної значущості отриманих під час експерименту результатів.

Ключові слова: комунікативна діяльність, комунікативні девіації, молодші школярі з особливими освітніми потребами, інклюзивне навчання, система обміну картками (PECS).

Кордиш Юлія Миколаївна

Науковий керівник:

Софій Наталія Зіновіївна,
кандидат педагогічних наук

СПІВПРАЦЯ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА З УЧАСНИКАМИ КОМАНДИ СУПРОВОДУ УЧНЯ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ДОСВІДУ

Актуальність дослідження. Інклюзивна освіта – це складова освітньої політики, яка показує наскільки кожна країна готова захищати та забезпечувати невід'ємні права кожної людини, зокрема право на освіту. На сьогоднішній день інклюзивна освіта в Україні розбудовується та вдосконалюється. В умовах інклюзивного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) складаються індивідуальні освітні цілі, визначаються необхідні умови і підтримка, створюється команда супроводу учнів з особливими освітніми потребами.

Команда супроводу забезпечує комплексний характер підтримки дитини з ООП, визначає індивідуальну освітню траєкторію, планує відповідні адаптації і модифікації освітнього процесу, здійснює інші завдання. Важливим чинником успішної роботи команди

супроводу є міжпрофесійне співробітництво між усіма фахівцями, які входять до складу команди, у тому числі з батьками дитини з ООП.

Питанням співпраці учасників команди супроводу присвячені роботи Т. Скрипник, З. Удич, О. Гаяш, С. Миронової, В. Маланчій, О. Мартинчук, Н. Софій та ін. Відомо, що основними членами команди супроводу є вчитель, асистент вчителя, батьки дитини з ООП та інші фахівці, серед яких – вчителі-логопеди. Діяльність вчителів-логопедів у зарубіжних країнах регулюється професійними стандартами, які є основою для їхнього професійного розвитку і містять опис основних загальних і професійних компетентностей, включно з питанням співпраці учасників команди супроводу. Проте, на сьогодні актуальною залишається проблема співпраці спеціального педагога /вчителя-логопеда з учасниками команди супроводу учня з ООП в українських закладах загальної середньої освіти.

Відтак, необхідним є вивчення проблеми співпраці фахівця зі спеціальної освіти з іншими учасниками команди міждисциплінарного супроводу учня з ООП у контексті аналізу як міжнародного, так і вітчизняного досвіду. Зокрема, дослідження зарубіжних професійних стандартів вчителя спеціальної освіти та досвіду США щодо забезпечення співпраці команди супроводу учня з ООП дасть змогу вивчити дієві методи та форми співпраці вчителя-логопеда з різними учасниками команди в інклюзивному освітньому середовищі та на основі їх урахування розробити методичні рекомендації щодо забезпечення ефективної співпраці міждисциплінарної команди під час супроводу учня з ООП у вітчизняному освітньому просторі.

Дослідження виконується у межах реалізації наукової теми кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка «Професійний профіль спеціального педагога у контексті забезпечення якості інклюзивної освіти» (2021-2026 р.р.).

Мета дослідження: виявити та порівняти тенденції забезпечення співпраці спеціального педагога/вчителя-логопеда з учасниками команди супроводу учнів з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх школах США й окреслити шляхи впровадження набутого досвіду у вітчизняну освітню практику.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз зарубіжних професійних стандартів та профілів фахівців зі спеціальної освіти.
2. Здійснити аналіз змістовно-методичного забезпечення співпраці спеціального педагога/вчителя-логопеда з учасниками команди супроводу учнів з особливими освітніми потребами і з'ясувати її особливості та компоненти.
3. Визначити схожі та відмінні тенденції співпраці спеціального педагога/вчителя-логопеда з учасниками команди супроводу учнів з особливими освітніми потребами в Україні та за кордоном.
4. Дослідити український досвід співпраці спеціального педагога/вчителя-логопеда з учасниками команди супроводу учнів з особливими освітніми потребами на основі аналізу результатів анкетування вчителів-логопедів.
5. На основі порівняльного аналізу досвіду США та України розробити методичні рекомендації щодо організації та забезпечення співпраці спеціального педагога/вчителя-логопеда з учасниками команди супроводу учнів з особливими освітніми потребами.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: вивчення та аналіз наукової літератури щодо проблеми співпраці спеціального педагога/вчителя-логопеда з учасниками команди супроводу учня з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі; теоретичний аналіз зарубіжних професійних стандартів та профілів фахівців зі спеціальної освіти; компаративний аналіз вітчизняних та зарубіжних праць з метою визначення особливостей співпраці спеціального педагога/вчителя-логопеда з учасниками команди супроводу учня з особливими освітніми потребами в Україні та за кордоном; опитування вчителів-логопедів закладів загальної середньої освіти задля дослідження українського досвіду співпраці спеціального педагога/вчителя-логопеда з учасниками

команди супроводу учнів з особливими освітніми потребами; узагальнення та інтерпретація результатів анкетування за допомогою кількісно-якісної обробки та контент-аналізу; узагальнення та систематизація отриманих даних для визначення способів удосконалення співпраці спеціального педагога/вчителя-логопеда з учасниками команди супроводу учня з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі.

Ключові слова: компаративний аналіз, професійний стандарт, професійний профіль, інклюзивне освітнє середовище, спеціальний педагог/вчитель-логопед, команда супроводу, співпраця, учні з особливими освітніми потребами.

Матвєєва Руслана Вікторівна

Науковий керівник:

Лопатинська Наталія Анатоліївна,
кандидат психологічних наук

ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВО-ЧАСОВИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ ЛОГОРИТМІЧНИХ ВПРАВ

Актуальність дослідження. Сучасні трансформації в освіті, темп і плинність буття вимагають від людини уміння орієнтуватися у просторі, стежити за перебігом часу в процесі діяльності, розподіляти її в часі та організовувати в просторі, реагувати на різні сигнали з певною швидкістю і через задані часові інтервали, прискорювати або уповільнювати темп своєї діяльності, раціонально використовувати простір і час. У всіх видах діяльності людині так чи інакше потрібна орієнтація і у просторі, і у часі. В свою чергу відчуття простору і часу спонукають людину бути організованою, зібраною, допомагають бути точною. До того ж, простір і час є регулятором не тільки різних видів діяльності, але і соціальних відносин людини. Формування часових уявлень у дітей молодшого шкільного віку має дуже важливе значення для їх подальшого психічного розвитку та соціальної взаємодії. Характер уявлень учнів початкової школи про простір і час пов'язаний з розумінням ними властивостей простору і часу, оволодінням просторово-часовими уявленнями, просторовими відносинами тощо. Проблема формування просторових і часових уявлень, особливості орієнтування у часі та просторі, особливості просторово-часових уявлень дітей, їх генезис вивчалися науковцями у різних аспектах: психологічному (М. Варій, О. Зазимко, Т. Каменшук, С. Максименко, І. Омелянович, С. Яковлева та ін.), дидактичному (А. Богуш, Н. Гавриш, О. Гармаш, Н. Голота, О. Жигайло, С. Кондратенко, О. Коробко, К. Крутій, Н. Луцан, О. Чеботарьова та ін.). Ними доведено, що формування просторово-часових уявлень у дітей в онтогенезі відбувається за умови злагодженої координації всіх аналізаторних систем: зорової, слухової, дотикової, кінестетичної, нюхової.

Загальновідомим є той факт, що з кожним роком в Україні зростає кількість дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку, а значить і зростає суспільний попит на якісні та доступні освітні послуги для дітей із особливими освітніми потребами. Усіх учасників освітнього процесу об'єднує мета – створення оптимальних умов для всебічного розвитку дітей та задоволення їх потреб у самореалізації. Тому постає питання здійснення якісної діагностики та корекції мовлення у цих дітей. Від правильності підібраних методів та методики роботи, від їх дієвості залежить результативність логокорекційної роботи. У дітей із мовленнєвими порушеннями, окрім труднощів із опануванням просторово-часовими уявленнями, констатуються труднощі й дрібної, загальної та артикуляційної моторики, миміки, мелодико-інтонаційної сторони мовлення. З початку ХХ століття програма художньої освіти, відома як метод художньої гімнастики, стала популярною в багатьох європейських країнах. Її написав швейцарський педагог і музикант Еміль Жак-Далькроз, професор Женевської консерваторії. Суть цієї техніки полягає в тому, що завдання вирішуються завдяки поєднанню

ритму, музики і руху. «Ритмовиховання за допомогою ритму» спочатку для музикантів, потім для звичайних дітей, починаючи з дошкільного віку. За допомогою спеціально підібраних вправ Е. Жак-Далькроз розвиває у дітей музичний слух, пам'ять, зосередженість, почуття ритму, пластичну виразність рухів. У складних вправах Е. Жак-Далькроз вважав музику одним із засобів музично-ритмічного виховання дитини дошкільного віку, оскільки моторна активність, орієнтування в просторі та часі є для дитини задоволенням її біологічних потреб. До того ж, окрім здійснення значущого впливу логоритмічних вправ на подолання мовленнєвих порушень, використання логоритміки є одним із засобів формування просторово-часових уявлень у дітей із порушеннями мовлення.

Логоритміка – це низка вправ, завдань та ігор, які поєднують у собі музику і рух, музику і слово, музику, слова і рухи. І це все спрямовано на виконання корекційних, освітніх та оздоровчих завдань. Методично правильно підібрані вправи на уроці логоритміки можуть впливати на загальний тонус, емоції, рух, нормалізацію дихання. Адже основним принципом системи музично-ритмічного виховання є злиття рухів з музикою. Ця методика характеризується тим, що у вправах важливе значення надають слову.

Наукові та практико-орієнтовані доробки сучасних вітчизняних науковців (О. Боряк, С. Гандзюк, І. Жадленко, Ю. Картава, Л. Куненко, О. Лазаренко, З. Ленів, Я. Пищалка, О. Сагірова, Л. Федорович, Л. Чеснокова, С. Школьник та ін.) засвідчують вагомий внесок у теорію та практику корекції мовленнєвих порушень засобами логоритміки.

Відтак припускаємо, що успішна реалізація завдань з формування просторово-часових уявлень у дітей молодшого шкільного віку із порушеннями мовлення можлива завдяки цілеспрямованій роботі і застосуванню засобів логоритмічних вправ.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально дослідити ефективність роботи з формування просторово-часових уявлень у дітей молодшого шкільного віку із порушеннями мовлення засобами логоритмічних вправ.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми формування просторово-часових уявлень у дітей молодшого шкільного віку із порушеннями мовлення засобами логоритмічних вправ.
2. Визначити стан сформованості просторово-часових уявлень у дітей молодшого шкільного віку із порушеннями мовлення.
3. Теоретично обґрунтувати та практично довести ефективність роботи з формування просторово-часових уявлень у дітей молодшого шкільного віку із порушеннями мовлення засобами логоритмічних вправ.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: аналіз наукових праць, присвячених проблемі дослідження з метою визначення науково-теоретичного та методологічного підґрунтя; визначення діагностичного інструментарію щодо виявлення сформованості просторово-часових уявлень у дітей молодшого шкільного віку із порушеннями мовлення; проведення формувального та контрольного експериментів з метою визначення ефективності роботи з формування просторово-часових уявлень у дітей молодшого шкільного віку із порушеннями мовлення засобами логоритмічних вправ; кількісно-якісна обробка даних та визначення статистичної значущості отриманих під час експерименту результатів.

Ключові слова: просторові-часові уявлення, діти молодшого шкільного віку, логоритміка, логоритмічні вправи, порушення мовлення.

Михайлюк Марія Олександрівна

Науковий керівник:

Бабич Наталія Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФІЛЮ «ІДЕАЛЬНОГО» ЛОГОПЕДА ОЧИМА БАТЬКІВ У КОНТЕКСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ

Актуальність дослідження. Кожна професія в сучасних реаліях диктує свої компетентності та вимоги, і професія вчителя-логопеда не є винятком. Логопед – це та професія, яка вимагає дуже великого емоційного та вербального включення, адже 90% свого професійного часу він проводить у безпосередньому спілкуванні з людьми. Насамперед, важливо, аби вчитель-логопед володів певними загальними та професійними компетентностями, які він опановує як у закладі вищої освіти, так і вдосконалює впродовж усього життя. Відтак, актуальним, у межах підготовки конкурентоспроможного фахівця, є компетентнісний підхід.

Питання теорії і практики означеного підходу вивчали: Н. Бібик, О. Савченко, С. Сисоєва та ін., професійна компетентність розглядається в працях: І. Беха, О. Дубасенюк, І. Зязюна, О. Локшиної, О. Пометун та ін. У своїх наукових дослідженнях науковці розглядають «компетентнісний профіль» різних фахівців, а саме компетенції й компетентності, що його складають.

Питаннями підготовки фахівців зі спеціальності 016 Спеціальна освіта займаються науковці різних галузей, що дотичні до цієї спеціальності. Зокрема, В. Бондар, І. Єременко, Н. Засенко, І. Колесник, А. Колупаєва, С. Миронова, О. Мартинчук, Н. Пахомова, Л. Руденко, В. Синьов, Т. Скрипник, Л. Фомічова, А. Шевцов, М. Шеремет, М. Ярмаченко та ін. Науковці наголошують, що підготовка фахівців – це складний інтегральний процес набуття здобувачем професійних компетенцій у поєднанні із практичним досвідом, який вони набувають під час практики. Це поєднання професійної і загальної культури, досвіду, що набувається в процесі опанування здобувачем знаннями й уміннями під час навчання та готовності до професійної діяльності.

Важливо зазначити, що «компетентнісний профіль» вчителя-логопеда – це ті компетентності, які дають змогу йому бути успішним і надавати якісні послуги особам із порушеннями мовлення. Його складовими є не тільки професійні компетентності, а й комунікативні, загальнокультурні, ціннісно-сміслові, цифрові та ін., що складають його так звану професіограму. Важливо зазначити, що вчитель-логопед має мати високий рівень емоційного інтелекту. Р. Бояціс та Д. Гоулман у своїх працях зазначають, що навички емоційного інтелекту вдосконалюються з віком, завдяки лімбічним та нейронним зв'язкам.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що вчитель-логопед має бути різносторонньою особистістю, володіти не лише професійними техніками та методами впливу, а й різноманітними компетентностями, які допоможуть легко адаптуватись у роботі та в спілкуванні з особами різного віку.

Однак важливо зазначити, що основними користувачами послуг логопеда є родини, які виховують дітей із порушеннями мовлення, або особи різного віку, які внаслідок тих чи інших факторів мають порушення мовлення. Отже, постає питання: як вони бачать «ідеальний» профіль логопеда, які функції він має виконувати, якими особистісними характеристиками має володіти, який інструментарій має використовувати у своїй професійній діяльності.

Усе вищезазначене спонукало дослідити думку родин, які виховують дітей із порушеннями мовлення, та розробити «ідеальний» профіль сучасного вчителя-логопеда, який дасть змогу удосконалити підготовку фахівців спеціальності 016 Спеціальна освіта.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, емпірично дослідити перелік загальних, професійних компетентностей і характеристик, які важливі для батьків при виборі логопеда

для своєї дитини, та розробити його профіль для удосконалення підготовки майбутніх вчителів-логопедів.

Відповідно до мети визначено *завдання*:

1. Здійснити теоретичний аналіз вітчизняних та закордонних наукових джерел із проблеми підготовки вчителів-логопедів.
2. Розробити діагностичний інструментарій щодо вивчення профілю вчителя-логопеда задля врахування позиції та бачення батьків і їхніх дітей.
3. Розробити модель профілю «ідеального» логопеда на основі отриманих результатів дослідження.
4. Розробити методичні рекомендації щодо формування «ідеального» профілю та кодексу праці вчителя-логопеда у контексті реалізації підготовки майбутніх вчителів-логопедів.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: теоретичні методи: аналіз наукових досліджень з обраної теми; узагальнення, синтез теоретичних даних із метою формулювання висновків та накопичення науково-теоретичного підґрунтя для вивчення основоположних компонентів профілю вчителя-логопеда; метод класифікації; системний підхід; метод дедукції та метод індукції для систематизації та узагальнення отриманих даних щодо компетентностей вчителя-логопеда; метод порівняння для аналізу стандартів підготовки вчителів логопедів в українському та міжнародному просторі; емпіричні методи: опитування (анкетування) з метою визначення важливих для батьків характеристик та компетентностей вчителя-логопеда; кількісна та якісна обробка отриманих даних з метою здійснення узагальнення та систематизації результатів дослідження; метод моделювання з метою створення профілю вчителя-логопеда на основі отриманих результатів дослідження.

Ключові слова: профіль, «компетентнісний профіль», компетентності вчителя-логопеда, реалізація успішної кар'єри, професіограма педагогічного працівника.

Новікова Аліна Ігорівна

Науковий керівник:

Бабич Наталія Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НЕЙРОЛОГОПЕДИЧНИХ ВПРАВ У ЛОГОКОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження. На сьогодні в Україні спостерігається збільшення кількості дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. Зважаючи, що це порушення має системний характер і характеризується несформованістю (повною або частковою) різних складових мовлення, доцільно говорити про міждисциплінарний підхід до нейрологопедичного обстеження та логопедичного супроводу дітей із загальним недорозвитком мовлення.

Сучасна нейропсихологія дає змогу глибше поглянути на окреслену проблему, виявити причину мовленнєвого порушення. Вітчизняні та закордонні науковці розглядають ці питання з різних підходів: питаннями нейропсихолінгвістичної діагностики та корекції займалися Т. Дегтяренко, М. Максимчук, Н. Пахомова, Т. Скрипник, Є. Соботович та ін.; нейропсихологічну діагностику та корекцію в дитячому віці вивчали Н. Базима, К. Островська, Д. Шульженко та ін.; системний підхід до діагностики й корекції психофізичного розвитку дітей із мовленнєвими дисфункціями вивчали Н. Бабич, Е. Данілавичюте, Н. Лопатинська, К. Луцько, І. Мартиненко. К. Тичина та ін.

Дослідження українських науковців у галузі нейропсихології, нейрологопедії, нейролінгвістики свідчать, що розвиток вищих психічних функцій дітей дошкільного віку із

загальним недорозвитком мовлення характеризується загальною неорганізованістю, мимовільністю і недостатньою цілеспрямованістю до навчальної діяльності (Е. Данілавичюте, Н. Лопатинська, Є. Соботович). Ці особливості створюють додаткові труднощі в процесі опанування комунікативними та мовленнєвими навичками і зумовлюють необхідність систематичної роботи, зокрема, проведення нейрологопедичних вправ як елементів логопедичного заняття.

Нейрокорекційні підходи в логопедичній роботі у своїх працях розглядали Т. Дегтяренко, Н. Лопатинська, Н. Павлова, В. Тарасун, М. Шеремет та ін. Вони зазначали, що ефект їхнього застосування залежить від професійної компетенції вчителя-логопеда, вміння використовувати нові можливості, включати нетрадиційні технології в систему навчання кожної дитини дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення, створюючи мотивацію і психологічний комфорт. Нейрокорекційний вплив сприяє формуванню єдиного функціонування системи мозку й забезпечує повноцінний розвиток особистості дитини дошкільного віку із загальним недорозвитком мовленням. К. Островська у своїх працях наголошувала, що нейрокорекційні вправи дають змогу на 35% швидше впоратися із порушеннями мовлення та покращити функціонування дитини, а саме її мисленнєвих функцій, сприймання, уваги, пам'яті тощо. Важливо зазначити, що такий міждисциплінарний підхід у роботі логопеда дозволяє не тільки пришвидшити процес формування мовленнєвих функцій, але й позитивно впливає на її функціонування загалом, за умови, якщо правильно підібрано комплекс нейрологопедичних вправ відповідно до результатів нейрологопедичного обстеження.

Зазначимо, що при загальному недорозвитку мовлення важливо застосовувати сучасні методи нейрологопедичного обстеження, які дають змогу визначити нейропсихологічні та нейрофізіологічні механізми порушень мовлення та правильно розробити програму нейрологопедичної роботи.

Отже, розроблення нейрологопедичних вправ відповідно до рівня функціонування дитини є актуальним, незважаючи на численні роботи в цій галузі, адже сучасна нейрологопедія активно розвивається і вимагає розроблення значного арсеналу нейрологопедичного інструментарію для роботи з дітьми з мовленнєвим дизонтогенезом, зокрема, із загальним недорозвитком мовлення. Зважаючи на вищезазначене, було визначено тему дослідження: «Особливості застосування нейрологопедичних вправ у логокорекційній роботі з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично перевірити ефективність застосування нейрологопедичних вправ у логокорекційній роботі з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз наукових джерел із питань нейрологопедичної діагностики та використання нейрологопедичних технологій у роботі з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.
2. Розробити діагностичний інструментарій та визначити особливості застосування нейрологопедичних вправ у логокорекційній роботі з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.
3. Розробити та апробувати комплекс нейрологопедичних вправ відповідно до визначеного нейрологопедичного статусу дитини дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: теоретичні – аналіз психолого-педагогічних, нейропсихологічних, нейролінгвістичних та нейрологопедичних наукових джерел щодо аспектів мозкової організації вищої психічної діяльності дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення; узагальнення теоретичних даних і результатів констатувального експерименту з метою накопичення науково-теоретичного підґрунтя для визначення особливостей нейрофізіологічних механізмів порушень мовлення дітей дошкільного віку; емпіричні – нейрологопедична діагностика щодо визначення

нейрологопедичного статусу дитини дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення; статистично-математичні – методи обробки та інтерпретації даних (кількісний та якісний аналіз), інтерпретація та систематизація результатів дослідження, формулювання висновків.

Ключові слова: нейрологопедичні вправи, загальний недорозвиток мовлення, діти дошкільного віку, нейрологопедична діагностика, нейрологопедичний статус.

Свириденко Валерія Русланівна

Науковий керівник:

Луцько Катерина Василівна,

кандидат педагогічних наук, доцент

СПЕЦИФІКА ПРОВЕДЕННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ЛОГОПЕДИЧНИХ ЗАНЯТЬ ІЗ ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ДОСВІДУ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку освіти все актуальнішим стає дистанційне навчання. Оскільки Україна не єдина країна, котра почала впровадження дистанційного формату навчання в освітньому просторі, важливо ознайомлюватися з досвідом країн, котрі ще до пандемії Covid-19 створювали можливості для отримання освіти онлайн. Відтак, потрібен аналіз міжнародного досвіду не лише з призми успіху, а й невдач також, аби попередити помилки у вітчизняному дистанційному навчанні. Через умови російсько-української війни на теренах України, освітні заклади й досі змушені перебувати в онлайн форматі, саме тому перед освітянами постала потреба у вдосконаленні своїх фахових компетентностей відповідно до викликів часу. Те саме стосується й логопедичної допомоги для дітей з порушеннями мовлення. У таких умовах актуальним є запит на досвід зарубіжних колег, котрі теж мають досвід у проведенні онлайн-занять.

Важливою темою для розгляду також є специфіка сприймання учнями інформації у дистанційному форматі, оскільки з появою необмеженого Інтернет простору з'явилася можливість розгортати життєдіяльність через освіту у новий специфічний спосіб. Звідси й впливає потреба у визначенні сутності психології екологічності освітньої взаємодії, котра проявляється у активності викладача, що навчає та організує дистанційне інформаційне середовище, взаємодію в ньому, для учня, який навчається.

Екологічність освітньої взаємодії в дистанційному форматі напряму стосується специфіки сприймання інформації в онлайн-форматі, опосередкованості технічними засобами; обов'язковості знакового опредмечування емоційності тексту, оскільки емоційний компонент у зв'язку, значною мірою, відсутній. Питання екопсихологічного підходу в дистанційній освіті вивчали такі зарубіжні науковці як: У. Джеймс, Е. Холл, Ю. Швалб та інші.

Специфіку проведення дистанційних занять відображено в працях українських науковців С. Василенко, Л. Геращенко, Л. Гриневич, О. Кузьменко, Н. Морзе, Н. Руденко, О. Рудик, Н. Речич та ін., зокрема специфіку проведення логопедичних дистанційних занять – у дослідженнях А. Журавель, М. Забари, А. Король, М. Овчаренко, Н. Федорченко, Г. Якимчук та ін. Автори аналізують діяльність викладачів та учнів під час організації та проведення дистанційних занять, описують різноманітні ресурси та інструменти, котрі допомагають в організації онлайн-навчання. Зокрема було проаналізовано наукові праці зарубіжних авторів, а саме: А. Ahmad, Е. Anghel, В. Avivit, L. Beijer, J. Hardwaj, R. Kaipa, T. Orehovački, T. Roha, M. Towey, M. Snodgrass, D. Upton, G. Utkarsh, та ін. Кожен з представлених науковців ділиться власним унікальним досвідом стосовно впровадження дистанційного навчання в їхній країні, описує труднощі, з якими йому довелося зустрітись під час організації занять для дітей з різними порушеннями мовлення. Також в даних наукових працях наявні корисні поради для ефективної організації логопедичних онлайн-занять, котрі

були апробовані під час дистанційної корекційної роботи з такими дітьми.

Результати проведеного науково-теоретичного аналізу проблеми реалізації ефективної та доступної логопедичної підтримки дітям з порушенням мовлення з урахуванням психології екологічності освітньої взаємодії при дистанційному форматі, її недостатня розробленість на сучасному етапі засвідчує актуальність обраної теми дослідження.

Мета дослідження: виявити тенденції забезпечення логопедичного дистанційного супроводу учнів з порушеннями мовлення з погляду психології екологічності освітньої взаємодії у європейських країнах й окреслити шляхи впровадження набутого прогресивного зарубіжного досвіду у вітчизняну освітню практику.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. здійснити теоретичний аналіз українського та міжнародного досвіду проведення логопедичних занять з погляду психології екологічності освітньої взаємодії при дистанційному форматі;
2. здійснити аналіз змістово-методичного забезпечення підтримки навчальної діяльності дітей з порушенням мовлення під час логопедичних онлайн-занять;
3. визначити схожі та відмінні тенденції українського та міжнародного досвіду проведення логопедичних онлайн-занять;
4. дослідити український досвід проведення логопедичних занять з погляду психології екологічності освітньої взаємодії при дистанційному форматі;
5. на основі порівняльного аналізу міжнародного досвіду та України розробити методичні рекомендації щодо проведення логопедичних занять з погляду психології екологічності освітньої взаємодії при дистанційному форматі.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: вивчення та аналіз наукової літератури щодо проблеми дослідження з метою визначення теоретичних засад логопедичного дистанційного супроводу учнів з порушеннями мовлення на основі психології екологічності освітньої взаємодії; компаративний аналіз вітчизняних та зарубіжних праць, присвячених вивченню особливостей логопедичного супроводу дітей з порушеннями мовлення у дистанційному форматі; анкетування вчителів-логопедів закладів загальної середньої освіти задля дослідження українського досвіду проведення дистанційних логопедичних занять; інтерпретація результатів анкетування за допомогою кількісно-якісної обробки та контент-аналізу; узагальнення результатів компаративного аналізу та анкетування з метою розроблення методичних рекомендацій для організації та забезпечення підтримки дітей з порушеннями мовлення на основі психології екологічності освітньої взаємодії при дистанційному форматі.

Ключові слова: дистанційне навчання, фахові компетентності, бар'єри, професійна діяльність, логопедичні заняття, психологія екологічності освітньої взаємодії.

Скрипій Аліна Олексіївна

Науковий керівник:

Хомик Тетяна Василівна,
кандидат педагогічних наук

РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ В ПРОЦЕСІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність дослідження. Мовленнєва компетентність дитини дошкільного віку визнана однією з провідних базових характеристик особистості, що формується в процесі її розвитку. Одним зі структурних компонентів мовленнєвої компетентності є діалогічне мовлення. Наразі у компетентнісному підході до розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку актуальним постає розв'язання проблеми розвитку саме діалогічного

мовлення, порушення якого розвивається на тлі цілковитої комп'ютеризації сучасного світу. Також існує соціально зумовлений запит сучасного суспільства на розвиток діалогічного мовлення дітей дошкільного віку як з типовим розвитком, так й із загальним недорозвитком мовлення у різних видах ігрової діяльності (Л. Трофименко).

Розвиток діалогічного мовлення як наукову проблему висвітлювали в своїх дослідженнях В. Захарченко, Н. Луцан, Є. Палихата, Н. Ростикус, Н. Савінова та ін. Такі науковці, як А. Богуш, Л. Калмикова, Г. Лопатіна, Л. Любашина, Т. Швалюк виокремили прості і складні форми діалогічного мовлення. А особливості його формування в ігровій діяльності висвітлено в напрацюваннях Н. Гетьман, Н. Горбунової, В. Захарченко, Д. Зінов'євої, В. Любашиної, Л. Шадріної та ін.

Проблему розвитку та корекції мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення висвітлювали у своїх дослідженнях такі науковці, як З. Ленів, К. Луцько, І. Марченко, Н. Пахомова, С. Поліщук, Ю. Рібцун, О. Романенко, В. Тарасун, В. Тищенко, Л. Трофименко, М. Шеремет та ін. Мовлення даної категорії старших дошкільників має свої особливості відповідно до рівня, що визначається індивідуально. Так, як діалогічне мовлення передбачає самостійну побудову зв'язного висловлення, розуміння його та використання правильних граматичних конструкцій, то дітям із загальним недорозвитком мовлення потрібно провести корекцію тих компонентів мовлення, що мають забезпечити створення та ведення діалогу.

Дослідження І. Брушневської, Н. Гаврилової, О. Гінжелюк, Ю. Коміренко, О. Лактіонової, І. Макаренко, Ю. Савлук, Н. Сіранчук, А. Тепаленко, Т. Швалюк та ін. засвідчують, що у дітей із загальним недорозвитком мовлення діалогічне мовлення характеризується низкою особливостей: дітям важко орієнтуватися у завданнях, вони потребують допомоги та постійного привертання уваги, не можуть в повному обсязі контролювати свої дії при виконанні завдань; також стикаються з труднощами у формуванні запитань за уявною ситуацією, ніж з опорою на наочність; відповідають на запитання оточуючих простими непоширеними реченнями, іноді однослівними відповідями. Діти при побудові діалогу погано орієнтуються в мовленнєвих ситуаціях, їм важко підтримати та розвинути розмову. Щодо запитань, які стосуються сюжетних малюнків чи серії сюжетних картин, у відповідях присутні структурні та лексико-граматичні помилки.

Розвитку самого діалогічного мовлення, а також ґрунтовному й поглибленому узагальненню знань з мови, і як наслідок забезпеченню мотивації вивчення української мови в майбутньому, сприяє розвиток мовлення в ігровій діяльності. Ю. Рібцун стверджує, що ігрова діяльність є провідною у дітей дошкільного віку і за допомогою ігрових методів навчання формуються уміння і навички розв'язувати різні життєві ситуації, вступати в діалог з різними учасниками спілкування, що позитивно впливає на становлення їхньої особистості тощо.

Недостатня розробленість проблеми розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення в процесі ігрової діяльності у сучасних наукових дослідженнях в галузі логопедії підтверджує актуальність обраної теми «Розвиток діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення в процесі ігрової діяльності».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити особливості використання ігрових технологій для розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз наукових джерел щодо розробленості проблеми дослідження.
2. Емпірично дослідити стан розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.
3. Розробити та експериментально перевірити ефективність використання ігрових технологій для розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: теоретичні методи: аналіз науково-методичної та спеціальної літератури щодо особливостей формування діалогічного мовлення в онтогенезі та дизонтогенезі; емпіричні методи: констатувальний, формувальний та контрольний експерименти з метою визначення стану розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення та з'ясування ефективності використання ігрових технологій як засобу розвитку діалогічного мовлення у означеної категорії дітей; статистичні методи: кількісний і якісний аналіз отриманих експериментальних даних.

Ключові слова: дитина старшого дошкільного віку, загальний недорозвиток мовлення, діалогічне мовлення, логопедична робота, логопедичний вплив, ігрова діяльність.

Талімонова Наталія Сергіївна,

Науковий керівник:

Данілавічюте Еляна Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук, старший
науковий співробітник

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ДІТЕЙ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження. Писемне мовлення відноситься до довільних видів діяльності людини і виникає на основі достатнього рівня розвитку усного. Як правило, початок його цілеспрямованого формування співпадає з початком навчання у закладі загальної середньої освіти, хоча первинні знання дитина отримує ще у дошкільний період розвитку, коли знайомиться з оптичним і графічним зображенням літер, роблячи перші кроки у напрямі їхнього розпізнавання, називання і навіть записування. У період молодшого шкільного віку інтенсивне формування навичок читання і письма дає змогу перетворити їх на потужний інструмент опанування знань з усіх предметів, що пов'язано з необхідністю постійної взаємодії з підручником або іншими джерелами здобуття інформації, і робить шкільне життя дитини успішним. У випадку виникнення труднощів на шляху набуття означених навичок, спочатку дитина відчуває суттєвий дискомфорт при опануванні знань з предметів мовного циклу, а поступово з'являються і накопичуються «бар'єри-сателіти», що супроводжують різні види шкільної діяльності, справляючи негативний вплив не лише на становлення писемного мовлення, а і на когнітивну, емоційно-вольову, соціальну сфери розвитку дитини (Е. Данілавічюте). Саме присутність таких наслідків спонукає наукову спільноту і педагогів-практиків тримати весь шлях становлення писемного мовлення у фокусі уваги, здійснюючи фундаментальні дослідження, що дають змогу розкривати механізми виникнення особливостей розвитку з опорою на його складну психолінгвістичну структуру як у здобувачів освіти без порушень усного мовлення, так і у таких, які мають тяжкі порушення усного мовлення (О. Аркадьєва, Е. Данілавічюте, О. Гопіченко, В. Ільяна, Ю. Коломієць, З. Мартинюк, Т. Мельніченко, Є. Соботович, Л. Генцер, Н. Чередниченко, J. Stackhouse, M. Pascoe & H. Gardner).

Уміння викладати власні думки у писемній формі (писати), а також знайомитися з чужими думками через розпізнавання друкованого тексту (читати) і виступають головною метою опанування навичок писемного мовлення. Ієрархічна структура організації писемного мовлення з точки зору психолінгвістичного підходу передбачає досконалість семантичних та фонологічних репрезентацій, моторної програми, а також граматичної і орфографічної компетентностей, в основі яких лежить нейрофізіологічна збереженість відповідальних за цей вид діяльності структур мозку, належний рівень розвитку вищих психічних функцій, мисленнєвих операцій, акустичної, мовнорухової, рухової, оптичної, аналізаторних систем та

їхньої інтегративної діяльності. Сучасні вітчизняні технології виявлення і подолання порушень писемного мовлення створюються з урахуванням наведених складових, постійно збагачуються на основі нових наукових даних і практичного досвіду, що уможливорює надання ефективної допомоги (Е. Данілавічюте, В. Ільяна, Л. Коваль, З. Мартинюк, Т. Мельніченко, Л. Тенцер, Н. Чередниченко).

Водночас виклики сьогодення, що обумовлені зміною факторів навколишнього середовища (карантин, воєнний стан), спонукають до ширшого впровадження нових форм навчання, найпопулярнішою серед яких є дистанційна. Результати сучасних досліджень свідчать про те, що таку форму слід вважати педагогічною концепцією, яка виходить далеко за рамки фізичної відокремленості учня і педагога (McMillion, Tucker King). Своєрідність організації навчання за відсутності безпосереднього контакту полягає у перегляді самої структури освітнього процесу, алгоритму взаємодії учня і педагога, системи керування роботою учня. Особливості вивчення порушень писемного мовлення, які часто притаманні учням з тяжкими порушеннями усного мовлення, полягають у необхідності спостереження вчителем-логопедом за процедурою виконання запропонованих діагностичних завдань, що потребує безпосереднього контакту. Організація процесу навчання писемного мовлення в умовах лінгвістичного дефіциту також висуває особливі вимоги до якості матеріалу, що пропонується, та потребує підвищеного покрокового контролю з боку педагога часто упродовж тривалого проміжку часу. Втім, відповіді на ці та інші питання поки не знайшли відображення у джерелах належного спрямування. Відсутність цілеспрямованих наукових досліджень, які би узагальнили емпіричні дані, визначили специфіку навчання писемного мовлення школярів з тяжкими порушеннями мовлення в означеному форматі та озброїли фахівців змістовними рекомендаціями для підвищення ефективності освітнього процесу, підтверджує актуальність дослідження на тему «Особливості розвитку писемного мовлення в умовах дистанційного навчання у дітей з тяжкими порушеннями мовлення».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та розробити методичні рекомендації щодо формування писемного мовлення в умовах дистанційного навчання у дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми розвитку писемного мовлення у дітей з тяжкими порушеннями мовлення.
2. Емпірично дослідити стан сформованості писемного мовлення та визначити його особливості у дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення в умовах дистанційного навчання.
3. Розробити методичні рекомендації щодо формування писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення в умовах дистанційного навчання.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження для вирішення поставлених завдань обрано такі методи: теоретичні – аналіз психолінгвістичних, психолого-педагогічних джерел з метою визначення науково-теоретичного підґрунтя виявлення особливостей формування писемного мовлення в умовах дистанційного навчання; емпіричні – діагностика дітей з тяжкими порушеннями мовлення з метою визначення особливостей сформованості писемного мовлення в умовах дистанційного навчання, розроблення методичних рекомендацій щодо формування писемного мовлення в означеній категорії дітей у дистанційних умовах; кількісна та якісна обробка даних та визначення ступеня значущості отриманих під час експерименту результатів.

Ключові слова: писемне мовлення, особливості, молодший шкільний вік, тяжкі порушення мовлення, дистанційне навчання.